

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/201789,Agnieszka-Chrzanowska-Pietrzak-Kapitan-Henryk-Zuk-Szef-naj-wiekszej-ekspozytury-w.html>
10.04.2026, 13:30

[Następny](#)

[Powrót](#)

Agnieszka Chrzanowska-Pietrzak: Kapitan Henryk Żuk. Szef największej ekspozytury wywiadowczej Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj

25 maja 1916 r. urodził się kpt. Henryk Żuk „Onufry”, „Barański”, „Andrzej”, „Jasiński” – szef wywiadu wschodniego Armii Krajowej, Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj i 2. Korpusu Polskiego.

25.05.2026

[Armia Krajowa](#) [Konspiracja](#) [Polskie Siły Zbrojne poza krajem](#)

W 1936 r. ukończył Szkołę Podchorążych Piechoty, a w 1938 r. Szkołę Podchorążych Artylerii w Toruniu. Służył w 10. Pułku Artylerii Lekkiej i walczył w kampanii polskiej 1939 r. w ramach 10. Dywizji Piechoty Armii „Łódź”.

Praca konspiracyjna

W 1940 r. został w Wilnie przypadkowo aresztowany przez Litwinów i przekazany Niemcom. Osadzony w obozie w Działdowie, zbiegł i przez Warszawę przedostał się do Lidy, gdzie zorganizował placówkę wywiadowczą w ramach Referatu Wschód Wydziału Wywiadu Ofensywnego KG AK. Od 1943 r. działał w Wilnie, tymczasowo kierując siecią wileńską, następnie został mianowany zastępcą szefa do spraw organizacyjno-wywiadowczych. Spalony na tym terenie, wkrótce ewakuował się do Warszawy i objął stanowisko szefa Biura Studiów w centrali WW-72 (Wywiad Wschód).

Wobec szybkiego przesuwania się frontu niemiecko-sowieckiego, w KG AK powstała koncepcja przerzucenia na tyły wojsk sowieckich zaufanych ludzi, celem nawiązania i podtrzymania pracy placówek wywiadowczych. Nie mogło być innego kandydata jak właśnie Henryk Żuk. W lipcu 1944 r. stanął na czele sześciuosobowej „Ekipy Wschód” i wyruszył w stronę Brześcia. Po odcięciu od ośrodka dowódczego i utracie kontaktu po wybuchu powstania warszawskiego, podjął decyzję o kontynuowaniu pracy wywiadowczej w nowych warunkach. W oparciu o podjęte placówki w Wilnie, Brześciu, Mińsku i Białymstoku oraz nowo zorganizowane w Siedlcach i Lublinie utworzył sieć o kryptonimie „Pralnia II”.

Razem ze swym zastępcą Barbarą Sadowską „Czarecką” wrócił do Warszawy w styczniu 1945 r., a na przełomie marca i kwietnia w Częstochowie nawiązał kontakt z KG. W maju 1945 r. „Pralnia II” weszła w skład Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj jako największa z czterech ekspozytur wywiadowczych DSZ, licząc w szczytowym momencie nawet 70 osób. Swym zasięgiem objęła tereny na wschód od Wisły z placówkami w Warszawie, Lublinie, Siedlcach, Białymstoku, Wilnie i Mińsku Litewskim oraz zorganizowaną na rozkaz kpt. Jana Rzepeckiego w ramach akcji „Ż” komórką wywiadu wojskowego krypt. „Przystań”.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

